

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Directorivm Inqvisitorvm F. Nicolai Eymerici Ordinis Prædicatorum

Nicolaus <Eymericus>

Venetiis, 1607

quaestio 71. An testes plures duobus requira[n]tur ad condemmandum
quempiam de h[a]eresi.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13589

additio ad glossam, in §. pater. instit. de testam. ordi-
nan. Bal. in d. c. in litteris. de testibus. Montaluis
in d. l. 18. partit. 3. tit. 19. de quo vide pulchram di-
stinctionem allatam ab Henrico Boich in d. cap. in
litteris. ad de ibidem Franciscum Aresinum, &
Crotum tracta. de testibus. nu. 104.

Vbi ergo cōstititit quempia domesticum esse, &
aliquis familiarē, is nō dicit testimoniū pro accu-
sato de hæresi, nec valebit ad ipsum defendendum.

Domestici
testimoniū,
an p reo quā
doque audiā
tur.

Et quamuis hæc ita se habeant, illud tamen pu-
tarem in hac causa obseruandum, q̄ si persona do-
mestica esset valde digna, ac spectata probitatis,
planē etiam in hoc crimine nō esset penitus cōtem-
nendum eius testimoniū ad excusandum reum,
iuxta doctrinam Innocentij, Ioannis Imole, & An-
tonij de Butrio, in d. c. in litteris de testibus; nam si
talis persona esset, de qua non præsumeretur, quōd
deieraret, tūc eius testimoniū recipiendum esset.
atq; hoc tunc potissimum locū haberet, si cum hu-
iusmodi teste domestico conueniret alius testis non
domesticus, & omni exceptione maior, aut alia in-
dicia de innocētia reorū iuxta doctrinā Marsilij in
l. de minore. §. tormēta. ff. de questio. vbi plures ci-
tat in hanc sententiam, quos video, quanta autem
fides his habenda sit, in defensionem reorum, iudex
magis scire poterit spectata personarum, & alio-
rum indiciorum qualitate l. 3. ff. de testibus.

Q V A E S T I O L X X I.

An testes plures duobus requirantur
ad condemnandum quempiam
de hæresi.

S V M M A R I V M.

- 1 Duo testes legitimi non singulares de iuris ri-
gore videntur sufficere.
- 2 Ex æquitate tamen in crimine hæresis plures
requiruntur.
- 3 Leuiore probationes non condemnandum, sed
ad præsumendum sufficiunt.
- 4 Inquisitoris diligentia defensionum defectum in
crimine hæresis supplere debet.
- 5 Quid agendum cum quis per duos testes tātum
est conuictus.
- 6 Concordat Guido Fulcodius, Archidiaconus, &
Ioan. And.

Sepuagesima prima quæstio est: Vtrū
Inquisitor de positione solum duorū
testiū legitimorum, nō singularium,
possit licitē aliquē de hæresi cōdem-
nare, vel plures quā duo necessario requirātur?

- 1 Respondemus, q̄ quamuis videantur sufficere
duo testes de iuris rigore: quia regulare est, q̄ in
ore duorum vel trium testiū stat omne verbū;
- 2 Tamen de iuris æquitate non videtur in hoc
crimine duos sufficere, tū propter criminis imma-
nitatem; in criminibus enim probationes debent
esse luce clariores. C. de probat. l. scient, hæresis
autem inter maiora crimina enumeratur.
- 3 Et si dicatur, quōd in hoc crimine sufficiunt le-

uiore probationes, quia leui argumēto quis dete-
gitur; verum est ad præsumendum, non autem ad
condemnandum; tum propter iuris ordinis in
hoc crimine detractionem: In hoc enim ordo
iudiciarius in fauorem fidei detrahitur: quia nec
delatus videt testes iurate, nec sibi etiam publican-
tur, vbi posset eis graue periculum imminere, vt
in c. Statuta, de hæret. lib. 6.

4 Propter quod delatus non potest diuinare, sed
tenetur ipse Inquisitor per se, & ex officio, de te-
stium inimicitia inquirere, & etiam si depofuerit
confusē de causa scientia eorū iterū interrogare:
quod potest facere, extra de testi. Per tuas. & ff. de
quæstionibus. Reperi. Nam quanto magis via de-
fendendi delato præcluditur, tanto magis incurrit
bit Inquisitori sollicitudo diligentius inquirendi.

5 Vbi ergo inueniantur duo testes concordēs, &
legitimi contra quemquam, nec ex hoc uellem eū
de tanto crimine condemnare, sed purgationem,
si esset diffamatus, indicare: vel propter vehemen-
tem suspicionem dictorum, quæ oritur ex dictis
duorum testiū, abiurare eum facere: vel quæ-
stionare, seu sententiam differre: nō enim videtur
tutum ad vocem duorum testiū hominem bonę
famæ de tanto crimine condemnare: secus si
fuerit malę famæ.

6 Concordat his Guido Fulcodius, postmodum
Clemens Papa iij. in q. 15. quæstionū ad Inquisi-
tores. Et de hoc Archidiaconus plenius in cap. Vt
officiū. §. verum. in prin. de hæret. lib. 6. super
ver. testium. & in c. In fidei. in fi. glos. illius. c. Et
Ioan. And. ibidem. & in c. Excommunicamus ita-
que, extra, de hære. §. ad iurimus. vbi dicitur, quod
faciat Episcopus iurate tres vel plures boni testi-
monij viros de dicenda veritate si sciuerint in pa-
rochia hæreticos ibi esse.

COMMENT. CXX.

Primus omnium, quod ego sciam Guido Fulcodius
in consultationibus ad Inquisitores hæresis
prauitatis quæst. 15. cap. 18. asseruit, durum sibi
videri hominem bonę opinionis & famę ad voces
duorum testiū de tanto crimine condemnare. eius
verba ita habent: Adeoque non crederem tutum
ad uocem duorum testiū hominem bonę opi-
nionis damnare, licet: videar cōtra ius dicere quia
vbi numerus testiū nō exigitur, duo sufficiunt.
Sed hoc dico, quōd duos vix duos iudico, eo q̄
urgente necessitate legitimæ defensionis ordo
truncatur. hæc ille.

Hunc Guidonem penitus sequitur Archidiae-
nus, in c. vt officii. §. verum quia. de hæret. lib. 6. re-
lat. supra apud Emericum parte. 2. (nam vt obi-
ter illud hic dixerim, Archidiaconus interpretario
nes suas ad tit. de hæret. lib. 6. ab hoc Guidone Fulco-
dio paucis additis transcripsit) eidem sententię sub-
scripsit Hostiensis in sum. tit. de hæret. §. qualiter.
vers. vt autem & alij quos paulo post referam.
Hos sequitur etiam hoc loco Emericus, quorum
sententia nec inepta fortassis est, nec penitus con-
temnenda, vt ex sequentibus apparebit.

At posteri iuris interpretes audacter vbiq̄ de
hoc differentes constituunt duos testes sufficere ad
quemlibet in hac causa cōdemnandum, hoc videtur qui dicitur
velle

velle non obscure Ioanes Anar. in c. p. excommunicamus. 1. §. ad iurimus. vbi verum adducit eius. §. intellectus. idem tenet apertius in dicto cap. vt officiu. de heret. lib. 6. & ibidē Gemianus, Fracus, Perustus & alij: & hanc esse comunem opinionem fatentur Antonius de Butrio, Ioanes de Anania, & Marianus Socinus & alij, in dicto c. excommunicamus 1. extra de heret. addit Gondissalvus tract. de heret. q. 13. nu. 9. hanc sibi videri veram opinionem. sequitur Carrerius in pract. crim. num. 162. Petrus Godofredus, in l. quicumque. in principio. C. de hereti. Syluester in sum. verbo; heresis. 2. quaest. 4. Simancas de catho. inflit. tit. 5. 1. num. 7. & 8. idem ibidem titu. 6. 4. num. 36. Ioannes Roias singulari 165. incipiente: Probationes in causis criminalibus. num. 8. & seq. Aegidius Bossius titu. de heret. num. 4. Iulius Clarus in §. heresis. versi. habet etiam Boerius decisione 342. incipiente: Sed quod testes. Antonius Gomez tom. 3. variar. resolut. c. 12. num. 9. Zabarella in clemen. 1. de hereti. §. verum. q. 1. num. 5. Ambrosius de Vignate, tracta. de heret. q. 13. & multi alij, quos longum esset recensere.

Horum omnium sententia communis est & vera: tum quoniam casus hic de condemnandis hereticis per duos tantum testes non inuenitur exceptus ab illa vulgari & communi regula diuini & humani iuris, In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum. Tu etiam quia non potest videri denegata facultas defensionis ei, cuius causa tam diligenter tractatur, & in qua tam accurate ante condemnationem omnia expenduntur.

Tum postremo, quia nullo iure id apparet esse constitutum, vt recte multi ex praecitatis doctores testantur.

Idem tamen admonet, ad hoc vt per duos tantum testes vere probetur heresis, necesse omnino esse, vt illi sint integri, inconfutabiles, & omni exceptione maiores.

Voco autem testes omni exceptione maiores eos, qui repelli non possunt aliqua exceptione. cap. licet. de testibus. Decius consil. 429. Palacius Rubius in dicta allegatione de heresi. §. 13. Albertinus tract. de agnoscen. assert. quaestio. 34. num. 4. & 5. & ceteri vno ore.

Quamuis autem haec vera sint, non propterea continenda est EymERICI sententia, is enim non dicit, nec alij quos sequitur, absolute non sufficere duos testes in hoc crimine; sed durum videri hominem bonae opinionis & fama ad voces duorum condemnare, cur ei ordo legitima defensionis denegetur non publicatis testium nominibus. quare eius sententiam illustres etiam Doctores sunt secuti. Albertinus tracta. de agnoscen. assertio. quaestio. 34. nu. 3. idē videtur velle Conradus Brunus lib. 4. de hereti. cap. 9. & S. Antonius 3. parte tit. 18. cap. 2. §. 5. & Tabiellus in sum. verbo. Inquisitor §. 37. & postremo Ioannes Roias tracta. de heret. assertio. 4. nu. 103. aperitissime scribit contra id quod senserat prius in singulari. 165. incipiente: Probationes in causis criminalibus afferens se non audere in tam graui crimine, in quo trunca est & diminuta reorum defensio; duobus tantum testibus etiam legitimis quemquam condemnare, & per omnia sequitur sententiam Hostien-

A sis, quam profitetur EymERICUS hoc loco:

Huic sententia eo libentius putaret quis subscribendum fore, quod tutior apparet & securior: & sane tutissimum est, vt si homo videatur spectat. & virtutis & probitatis, non eodem iure ad voces duorum testium nisi alia adsint adminicula & indicia; tunc enim condemnari poterit, hoc ipsum dicendum est de homine mala fama, qui duobus testibus legitimis conuictus poterit damnari.

Postremo, vt vno verbo dicam, in hac re fortassis non esset absurdum dicere, arbitrio Episcopi & Inquisitoris esse relinquendum, quando duo sufficiant testes integri ad condemnandum, quando vero non.

B quod facile intelligitur spectata tum delinquentis tum testium qualitate.

Hoc tamen non possumus diffiteri, liberum esse iudicibus fidei, & ob communem sententiam, & ob iura, duos solum testes idoneos in quauis causa postulantis, & ob communem etiam usum sacri tribus Inquisitionis ad voces duorum testium idoneorum reos huius criminis condemnare. EymERICI sententia valde benigna est, & securi, quae tunc potissimum non esset contemnenda, quando reus insignis probitatis communiter haberetur, & integra fama, & incorrupta vita: tunc enim non esset incongruum, aut differre supplicium donec forte alia accederent **C** coeclure, & probationes; aut mitius punire: et haec et rone videntur locuti huius opinionis assertores.

Duobus testibus idoneis si quis conuictus, libere damari potest.

Q V A E S T I O LXXII.

An ex pluribus testibus singularibus sit aliquis condemnandus.

S V M M A R I V M.

- 1 Nemo ex testibus singularibus etiam cum infamia de heresi est condemnandus.
- 2 Abiuratio autem & purgatio canonica iudici poterit tali.
- 3 Cardinalis Albanen. in hoc casu sententia.
- 4 Facultas Inquisitoribus data circa statuta legatorum sedis Apostolicae.

Septuagesima secunda quaestio est: Vtrum inquisitor per testes singulares solum, vel saltem cum infamia possit iuste de heresi aliquem condemnare?

1 Respondemus quod non; nec per testes singulares solum, nec etiam cum infamia extra de testi. Tamen litteris praesertim cum in criminibus probationes debeant esse luce clariores. C. de proba. l. Sciant cuncti. & in hoc crimine nemo sit ex praesumptione damnandus. de praesump. Litteras.

2 Ergo sibi indicatur purgatio ratione infamiae in hoc casu: & abiuratio ratione suspicionis uehementis, quae confurgit ex dictis testium. His concordat Guido Fulcodius praedictus in l. 4. q. de illis 15. quas fecit ad Inquisitores. & Archid. in c. Vt officium, in §. uerum. super uerf. testium.